

Tebliğleri XI.

YENİ ÇEÇ DAMGA MÜHÜRLERİ

İ. KILIÇ KÖKTEN

Antropoloji Asistanı

1944 Yılında Pıdır hüğüünde (Bayburt) bulunan Bakır çağı, çeç damga mühürü ile bugün kullanılmakta olan damga örnekleri Belleten'de (sayı 32, s. 676-677); Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisinde, (Cilt III, sayı 5, s.: 483-486) yayınlanmıştır.

O zaman, "çeç,,in ne olduğu,, çeç damga mühürlerinin nasıl yapıldığı, ne suretle kullanıldığı iyice açıklanmıştı, aynı bilgi burada, tekrarlanmıyacaktır.

. Aradan iki yıl geçti. Gezilerimde ve kazılarında, tek kalan bu orijinal belgeye benzer bir eş, aynı zamanda ; bu cins mühürü bulunmayan çağlar için de yeni bir örnek aradım; ayrıca yeni çeç damga mühürlerinin şekil ve motiflerini de tesbite çalıştım.

Elimizdeki belgeye çağdaş olan mühürlerden birisini Kayseri müzesinin Bakır çağı eşyaları arasında gördüm; diğerini de Dündartepe (Samsun) kazılarında çıkarıp Ankara'ya getirdiğim etütlük çanak çömlek kırıkları içinde buldum. Bakır çağından sonraki çağların, bu cins mühürlerine rastlamadım. Şimdi, kilden yapılmış ve pişirilmiş üç tane Bakır çağı çeç damga mühürüne sahip bulunuyoruz.

Bundan başka gezilerimde, köy anbarlarındaki un, bulgur, nişasta gibi maddelerin, daha küçük çapta yapılmış mühürlerle damgalandığını da öğrendim. Üzerinde durmaktayım. Çeç damga mühürleri gibi bunu da, yayılmış bir âdet olarak tesbit ettiğim gün, bu tarz damgalamayı da bir konu halinde ele alıp işlemeğe ve tarihteki eskilik süregelliğini arıyarak, guruplandırıp açıklamağa çalışacağım.

Bugünkü bilgimize göre, bu cins mühürler "Anadolu Damga Mühürleri,,; ve "Anadolu Çeç Damga Mühürleri,, adıyla iki gurupta toplanmaktadır.

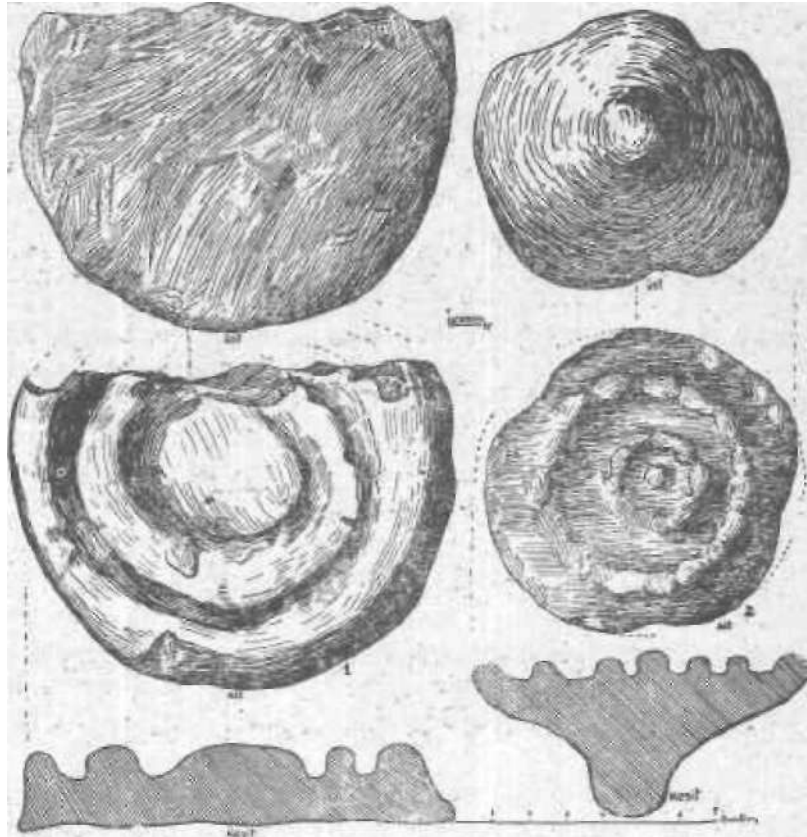
Birinci gurubun vesikaları şekil, motif ve üslûp bakımından devir devir incelenmiş ve resimleri bir araya toplanarak değerlendirilmiştir (Dr. Nimet Özgüç, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Cilt III, sayı 1, s. 73-81).

Çeç mühürü gurubuna gelince, yukarıda işaret ettiğim gibi üç örneği ile henüz başlangıç devresi geçirmektedir. Guruplandırma işi daha çok araştırma ve örnek sayısını çoğaltmakla mümkün olacaktır.

"Anadolu Erzak damga mühürleri,, gibi üçüncü bir gurupun var olabileceğini düşünmek bugün için çok erkendir.

Çeç ve erzak (yiyecek) damgalama geleneği, âşar devri, ve çok yeni olan Ofis ekin damgalama işleriyle yaşıt görülmemeli, bilâkis, bu iki işin, ister şahsa ister topluluğa ait olsun; bereket, emniyet, korku ve mülkiyet duygularına dayanan çok eski bir âdet süreğelliğinin sonu ve devamı olduğunu düşünmek daha doğru olur kanaatindeyim.

Yeni bulduğum çeç damga mühürlerini lev. I de göstermeğe çalıştım. 1 numaralısı Dündartepe hüğüünde (Samsun) bulundu. Bakır çağına aittir. Resimde görüldüğü gibi, yüzünde çukur iki daire vardır, derinlik ve çevreleri düzenli değildir. İri çakıl ve ot karıştırılmış bir çamurla yapılmış, orta derecede pişirilmiştir, cilâsızdır. Üzerine dökülen suyu sorup yutar. Gevşek bir yapı, itinasız bir işçilik gösterir. 117 milimetrelilik çapı ile çanak-çömlek ve küp damgası olmağa elverişli değildir. Bir kalıpta olamaz, buğday ve arpa üzerinde bıraktığı iz -açıktır. Üst yüzü düzdür. Kulpsuz olmasına rağmen, kenarının üste doğru biraz çukur ve çıkıntılı olması tutmayı kolaylaştırır. Çevresi nereden tutu-

Levha : 1

lursa tutulsun kulp işini görür, esasen baskı yüzündeki motif te yönettiri bir kulp ve işarete lüzum göstermez.

2 numaralı mühürü Kayseri müzesini gezerken görmüştüm. Çapı Samsun çeç damga mühüründen 31 milimetre noksandır. Yüz kısmı yıpranmış olduğu halde ortada kalan yuvarlak boğumlu, setli daireler motifin tamamı hakkında doğru bir fikir verir. Her iki mühürün motifleri arasındaki fark o kadar büyük değildir. Üzeri kırmızı boya astarlı ve perdahlıdır. Daha iyi pişirilmiştir, kulpludur. Bunun da çapı ve şekli bir kalıp veya çömlek damgası olmağa müsait değildir.

Araştırmalarıma devam edeceğim. Elimde madencilik, balıkçılık ve dokumacılığa ait bir kaç eşya daha vardır. Bilinmeyen bu vesikaları da başka bir yazımda tanıtmaya çalışacağım.